

Χαιρετισμός - Νόμος 4624/2019 – Προσωπικά Δεδομένα

Είναι ιδιαίτερη τιμή και χαρά να χαιρετίζω την επιστημονική εκδήλωση που διοργανώνει σήμερα στον ΔΣΑ η **Ένωση για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων και της Ιδιωτικότητας (ΕΠΠΔΙ)**, μια επιστημονική ένωση με ξεχωριστό έργο στον τομέα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων και της ιδιωτικότητας.

Είναι γνωστό ότι η πλέον σημαντική, πρόσφατη εξέλιξη στο δίκαιο των προσωπικών δεδομένων είναι ο νεοπαγής **Νόμος 4624/2019**, που αποτελεί το βασικό αντικείμενο της παρούσας ημερίδας.

Το δίκαιο των προσωπικών δεδομένων αποτελεί σημείο τομής της τεχνολογίας με το δίκαιο. Η ανθρωπότητα βρίσκεται στο κατώφλι μιας τεχνολογικής επανάστασης, της επονομαζόμενης «4^{ης} βιομηχανικής επανάστασης», που χαρακτηρίζεται από την ευφυή εκμάθηση/αυτό-εκπαίδευση των ίδιων των Μηχανών (Machine Learning), την επιστήμη των Δεδομένων (Data Science) και την Τεχνητή Νοημοσύνη (Artificial Intelligence).

Οι εξελίξεις αυτές δημιουργούν μία σημαντική και διαρκώς αυξανόμενη απόσταση της τεχνολογικής πραγματικότητας σε σχέση με το νομικό και ρυθμιστικό πλαίσιο. Το δίκαιο προσπαθεί, ασθμαίνοντας σε πολλές περιπτώσεις, να

συμβαδίζει με τις τεχνολογικές εξελίξεις και τις πρωτοφανείς προκλήσεις που αυτές γεννούν.

Ειδικώς στην περίπτωση των προσωπικών δεδομένων η πληροφοριακή πραγματικότητα που διαμορφώνεται σε παγκόσμιο επίπεδο δεν θα μπορούσε να έχει ληφθεί υπ' όψιν κατά την θέσπιση του προϊσχύσαντος νομικού πλαισίου που χρονολογείται από το 1995 (Οδ. 95/46), όταν το Internet μόλις αρχίζαμε να το γνωρίζουμε αποσπασματικά και τα κοινωνικά δίκτυα ήταν άγνωστα.

Το υπολογιστικό νέφος (cloud computing), η εκτεταμένη κοινωνική δικτύωση μέσα από διαδικτυακές πλατφόρμες, τα μαζικά δεδομένα (big data) και ο πολλαπλασιασμός της δυνατότητας αυτοματοποιημένης επεξεργασίας και λήψης αποφάσεων με τη χρήση τεχνητής νοημοσύνης (AI), συνθέτουν ένα νέο τοπίο που κατέστησε επιβεβλημένη τη νέα ενωσιακή νομοθέτηση.

Η δυνατότητα διασταύρωσης των πληροφοριών με αυτοματοποιημένο τρόπο σε ελάχιστο χρόνο από μια πλειάδα πηγών οδηγεί αναπόδραστα στην δημιουργία ενός **ψηφιακού προφίλ** για κάθε φυσικό πρόσωπο, το οποίο εκφεύγει του ελέγχου του και μπορεί εν δυνάμει να οδηγήσει σε λήψη

αποφάσεων που το επηρεάζουν άμεσα. Αρκεί να αναλογιστούμε τον όγκο και την ευαίσθητη φύση των δεδομένων που συλλέγονται κατά την διαδικτυακή μας αλληλεπίδραση με μηχανές αναζήτησης όπως η Google ή μέσα κοινωνικής δικτύωσης όπως το facebook, και πώς μπορεί αυτά να αξιοποιηθούν για την ποδηγέτηση ή και τον εξανδραποδισμό του υποκειμένου από όσους ελέγχουν το σύνολο των πληροφοριών αυτών. Το δίκαιο καλείται εδώ να επιτελέσει **προστατευτική λειτουργία που αποτρέπει την δυστοπία μιας πανοπτικής κοινωνίας** (για να θυμηθούμε το *Panopticon* του Bentham), όπου τα υποκείμενα δικαίου, υποβιβάζονται σε αδύναμα, ελεγχόμενα ενεργούμενα. Θυμίζω ότι το *Panopticon* είναι ένας τύπος κτιρίου-φυλακής που σχεδιάστηκε από τον Άγγλο φιλόσοφο και κοινωνιολόγο το 1785, με κατευθυντήρια ιδέα σχεδιασμού την συνεχή επίβλεψη όλων των κρατουμένων.

Ο ενωσιακός νομοθέτης, ανταποκρίθηκε στις σύγχρονες προκλήσεις δια του **Κανονισμού 2016/679** (GDPR), ο οποίος κατέλιπε συγχρόνως περιθώριο εκτίμησης στα κράτη μέλη, τα οποία κλήθηκαν να θεσπίσουν εφαρμοστικές διατάξεις του Κανονισμού έχοντας εν ταυτώ τη δυνατότητα περιορισμένων παρεκκλίσεων.

Ο Έλληνας νομοθέτης, επιδεικνύοντας τη συνήθη **αβελτηρία**, παρέλειψε να θεσπίσει εντός των τασσομένων προθεσμιών τον ελληνικό εφαρμοστικό νόμο, παρότι η νομοπαρασκευαστική επιτροπή είχε ολοκληρώσει έγκαιρα το έργο της, τόσο ως προς τις εφαρμοστικές διατάξεις του Κανονισμού 2016/679, όσο και ως προς την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2016/680, γνωστή και ως «αστυνομική Οδηγία».

Κινητοποιήθηκε, εν τέλει, μόνο αφότου κινήθηκε **διαδικασία επί παραβάσει** εναντίον της χώρας σχετικά με την ενσωμάτωση της αναφερθείσας Οδηγίας.

Σήμερα έχουμε στα χέρια μας ένα νέο νομοθέτημα, που εισάγει μέτρα εξειδίκευσης του Κανονισμού και καλούμαστε ως νομικοί να το ερμηνεύσουμε και να το εφαρμόσουμε.

Ο ΔΣΑ στο πλαίσιο του θεσμικού του ρόλου, ως **σύμβουλος της Πολιτείας** σε ζητήματα νομοθέτησης, έκανε συγκεκριμένες παρατηρήσεις πολλές από τις οποίες ελήφθησαν υπ' όψιν κατά το στάδιο της νομοπαραγωγικής διαδικασίας. Ενδεικτικά αναφέρω:

- Τη διευκρίνηση ότι η Αρχή δεν χορηγεί πιστοποιήσεις, παρά μόνο συμμετέχει στη διαπίστευση των φορέων πιστοποίησης.

- Τη δυνατότητα παροχής συγκατάθεσης από τους νομίμους αντιπροσώπους για επεξεργασίες κατά την παροχή υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας σε ανηλίκους μικρότερους των 13 ετών, καθώς μπορεί να πρόκειται για υπηρεσίες αναμφισβήτητα ωφέλιμες, πχ στο πλαίσιο εκπαιδευτικής δραστηριότητας.
- Τον περιορισμό της δυνατότητας επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων από εργοδότες για την εν γένει «αποκάλυψη ποινικών αδικημάτων».
- Την αρμοδιότητα του ΕΣΥΔ για ανάκληση της διαπίστευσης.

Άλλες παρατηρήσεις μας δεν έγιναν δεκτές, και απομένει πλέον να δούμε εάν οι σχετικές διατάξεις θα τύχουν συσταλτικής ερμηνείας από τη νομολογία. Ενδεικτικά, αναφέρω τις εξής περιπτώσεις:

- Στην παρ. 2 του άρθρου 27, προβλέπεται η συγκατάθεση του εργαζομένου για ορισμένες επεξεργασίες, υπό τις αναφερόμενες στη διάταξη αυτή προϋποθέσεις. Πλην όμως, όπως γίνεται γενικά αποδεκτό, ακόμη και στο πεδίο ειδικώς της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, οι εργαζόμενοι τελούν σε σχέση εξάρτησης προς τον εργοδότη τους και γι' αυτό είναι πάντοτε τουλάχιστον αμφίβολη η ελευθερία παροχής της συγκατάθεσής τους,

στοιχείο απαραίτητο για την εγκυρότητά της, σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ. Συνεπώς, φρονούμε ότι δεν θα έπρεπε να προβλέπεται καμία περίπτωση κατά την οποία να θεωρείται ως νόμιμη και έγκυρη βάση οποιασδήποτε επεξεργασίας δεδομένων των εργαζομένων η συγκατάθεσή τους.

- Ήδη, με την εντελώς πρόσφατη **απόφαση 26/2019 της ΑΠΔΠΧ** αποσαφηνίστηκε ότι: α) δεν νοείται παροχή έγκυρης και ελεύθερης συγκατάθεσης για την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν στην παροχή εργασίας λόγω της ανισορροπίας ισχύος μεταξύ εργοδότη και εργαζομένου, β) προϋπόθεση εφαρμογής της συγκατάθεσης ως νομικής βάσης επεξεργασίας συνιστά ο προηγούμενος αποκλεισμός των λοιπών νομικών βάσεων του άρθρου 6 παρ. 1 εδ. β', γ' και στ' ΓΚΠΔ (εκτέλεση σύμβασης, συμμόρφωση με έννομη υποχρέωση, υπερέχον συμφέρον). Εξάλλου, η εργοδότηρια εταιρία δια της επιλογής ακατάλληλης νομικής βάσης, δημιούργησε την εσφαλμένη εντύπωση στους εργαζόμενους ότι επεξεργάζεται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τους κατ' εφαρμογή της νομικής βάσης της συγκατάθεσης, ενώ στην πραγματικότητα τα επεξεργάζεται με άλλη νομική βάση, για την οποία ουδέποτε ενημερώθηκαν οι εργαζόμενοι κατά παράβαση

της αρχής της διαφάνειας και της υποχρέωσης ενημέρωσης. Για τους λόγους αυτούς επιβλήθηκε πρόστιμο ύψους εκατόν πενήντα χιλιάδων (150.000,00) ευρώ, καταδεικνύοντας ότι η περίοδος ανοχής της ΑΠΔΠΧ τελείωσε.

- Περαιτέρω, φρονούμε ότι δεν θα έπρεπε να παρέχεται δυνατότητα επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε ιδιωτικούς φορείς για σκοπό διαφορετικό από αυτόν για τον οποίο έχουν συλλεχθεί *«εφόσον είναι απαραίτητη για την αποτροπή απειλών κατά της εθνικής ασφάλειας ή της δημόσιας ασφάλειας ή για τη δίωξη ποινικών αδικημάτων»*, καθώς η κρατική ασφάλεια και η ποινική καταστολή είναι δημόσιοι και όχι ιδιωτικοί σκοποί.
- Ομοίως δεν ρυθμίστηκε στο νόμο η (επιτρεπόμενη) επεξεργασία δεδομένων που αφορούν ποινικές διώξεις, μέτρα ασφαλείας και ποινικές καταδίκες.
- Τέλος, θεωρούμε αδικαιολόγητη και μη συμβατή με το κράτος δικαίου οποιαδήποτε διαφοροποίηση ως προς το ύψος των επιβαλλομένων προστίμων μεταξύ ιδιωτικών

και δημοσίων φορέων όταν πρόκειται για τις αυτές παραβάσεις.

Πέραν όμως των συζητήσεων *de lege ferenda* ο ΓΚΠΔ και ο ν. 4624/2019 διαμορφώνουν ένα νέο κανονιστικό πλαίσιο που μας επηρεάζει όλους, ιδίως δε εμάς τους δικηγόρους και τους δικηγορικούς συλλόγους.

Για το λόγο αυτό ο ΔΣΑ:

- Συνεργάστηκε με την ΑΠΔΠΧ, και διοργάνωσε με ιδιαίτερη επιτυχία **σεμινάρια διάρκειας 40 ωρών για τη θέση του Υπευθύνου Προστασίας Δεδομένων (DPO)**, ώστε οι συμμετέχοντες **δικηγόροι** να μπορούν να αναλάβουν καθήκοντα DPO. Είναι αυτονόητο ότι αποβλέπουμε οι θέσεις DPO να στελεχώνονται από δικηγόρους, οι οποίοι διαθέτουν τα κατάλληλα εφόδια προς τούτο. Ο συνάδελφος Σπύρος Τάσσης, Πρόεδρος της ΕΕΠΠΔΙ, μας τίμησε με την συμμετοχή του ως διδάσκων στα σεμινάρια αυτά, ενώ ενεργός ήταν η παρουσία πολλών μελών της Ένωσης.
- Διοργάνωσε **δωρεάν τρίωρα σεμινάρια** για όλους τους συναδέλφους επί ζητημάτων κανονιστικής συμμόρφωσης των ιδίων των δικηγόρων, ως επαγγελματιών.
- Ανέθεσε στο Εργαστήριο Νομικής Πληροφορικής της Νομικής Σχολής τη σύνταξη α) **Εγχειριδίου (manual)**

εφαρμογής του ΓΚΠΔ για δικηγόρους κατά την ενάσκηση του δικηγορικού λειτουργήματος, που ήδη έχει διανεμηθεί στους συναδέλφους και αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του Συλλόγου και β) **Σχεδίου Κώδικα Δεοντολογίας** Δικηγόρων/Δικηγορικών Εταιρειών & Δικηγορικών Συλλόγων για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Για τον ΔΣΑ, αλλά και για εμένα προσωπικά, οι προοπτικές, οι δυνατότητες και εν γένει το μέλλον των νέων δικηγόρων αποτελεί κορυφαία προτεραιότητα. Πολύ περισσότερο όταν και η ΕΕ στο τομέα της συμμόρφωσης με τον Κανονισμό προσβλέπει στη δημιουργία χιλιάδων θέσεων εργασίας. Με δράσεις όπως αυτές που προανέφερα, στεκόμαστε δίπλα στις προσπάθειες των νέων συναδέλφων και προσδοκούμε να συνδράμουμε ουσιαστικά στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επιμόρφωσή τους, με πράξεις, όχι με λόγια και ευχολόγια.

Για να είναι δε τακτοποιημένα τα του οίκου μας αναθέσαμε στο Εργαστήριο Νομικής Πληροφορικής της Νομικής Σχολής του ΕΚΠΑ να μας υποστηρίξει στο έργο της **κανονιστικής συμμόρφωσης**, ενώ ήδη μετά από δημόσια πρόσκληση ενδιαφέροντος, ορίστηκε **υπεύθυνος προστασίας δεδομένων (DPO)** στον ΔΣΑ.

Είμαι ευτυχής γιατί στη σημερινή εκδήλωση η πλούσια εμπειρία και η βαθιά γνώση των αντικειμένων από τους εισηγητές θα δώσει μετά βεβαιότητας το έναυσμα για γόνιμη ανταλλαγή απόψεων για το παρόν και το μέλλον του δικαίου των προσωπικών δεδομένων.

Σας ευχαριστώ θερμά.